

DIE NEDERGEDAALD IS TER HELLE

Steeds als wij het Credo (de Apostolische Geloofsbelijdenis; zie vorige nummer) in de Eucharistieviering zingen of bidden, verwonder ik me er over wat met het tussenvoegsel 'Jezus is nedergedaald ter helle' bedoeld wordt en wat ik me daarbij kan voorstellen. De zin staat ingeklemd tussen enerzijds 'is gekruisigd, gestorven en begraven' en anderzijds 'de derde dag verrezen uit de doden'. Over Jezus' kruisiging, dood, begravenis en verrijzenis is het Nieuwe Testament helder. Maar een duidelijke zin waarin staat dat Hij na Zijn dood ter helle is nedergedaald is in de Bijbel niet te vinden. In de godsdienstlessen op school (die toen nog gegeven werden) werd er niet over gesproken. Ook in de preken of overwegingen in de kerk heb ik daar nooit iets over vernomen. In de ene geloofsbelijdenis is de nederdaling in de hel niet opgenomen (GvL 721) en in de andere wel (GvL 722). Omdat ik er toch iets van wilde weten, heb ik wat literatuur geraadpleegd. Het eerste wat opvalt zijn de verschillen in betekenis van 'nederdaling in de hel' en het onduidelijke taalgebruik.

De opvatting dat Jezus neergedaald ter helle is heel oud. De eerste christenen worstelden met vraag waar de zielen van hun gestorven ouders na hun dood terecht kwamen. Jezus had immers door zijn kruisdood en verrijzenis de mensheid met God verzoend en uitzicht geboden op de hemel voor de mensen van goede wil. De ouders van de eerste christenen waren meestal Joden die nog nooit van Jezus gehoord hadden of Hem niet erkenden als de Messias. Waren deze zielen uitgesloten van de hemel? Ook begon met zich af te vragen waar de zielen van de profeten van het Oude Testament na hun dood verbleven. Zij hadden Jezus en Zijn blijde boodschap ook niet gekend toen zij leefden. Waar bleven de zielen van Abraham en Mozes na hun dood? Dit leidde ertoe dat men in de Schrift naar aanwijzingen ging zoeken.

In die tijd geloofde men dat na de dood een scheiding plaats vond tussen lichaam en ziel. Het dode lichaam werd begraven of bijgezet in een grafkelder, waar het tot ontbinding uiteen kon vallen tot stof en as. De ziel ging naar het dodenrijk (in het Grieks Hades en Sheol in het Hebreeuws). Het was het lot van ieder mens. Zo ook van Jezus. Maar de eerste christenen realiseerden zich maar al te goed dat de ziel van Jezus niet gelijk was aan de zielen die met Hem in het dodenrijk verbleven. Hij was gestorven zonder zonde en van goddelijke afkomst. Dit leidde tot de vraag wat een verblijf van de ziel van Jezus in de onderwereld inhield en wat Hij daar deed in de tijd tussen Zijn dood aan het kruis en de opstanding met Pasen.

Het woord 'hel' in 'nedergedaald ter helle' is het tegengestelde van 'hemel'. Het is een plaats waar de bewoners moeten afzien van de goedheid van God, het is een plaats van godverlatenheid. Het kende vroeger drie verblijfplaatsen: 1) Sheol (Hades) is de plaats van de heiligen en profeten uit het Oude Testament die stierven in een staat van genade en geloofden in de komst van de Messias (ook wel genoemd het limbo van de Vaders of de boezem van Abraham¹). 2) Het vagevuur: een plaats van tijdelijke zuivering van begane zonden. 3) Gehenna (in het Nieuwe Testament): de plaats voor de verdoemde zielen, een plaats van Godverlatenheid. Later kwam daar nog bij een verblijfplaats voor ongedoopte kinderen.

Wat leverde een zoektocht in de Bijbel op naar aanwijzingen van een nederdaling van Jezus in de hel? Twee tegenstrijdige opvattingen: er zijn geen aanwijzingen tot er zijn genoeg aanwijzingen (de

katholieke opvatting). De meest genoemde passage die betrekking zou kunnen hebben op een nederdaling ter helle is 1 Pet. 3:18-20; 4:6. 'Ook Christus immers heeft, terwijl Hij zelf rechtvaardig was, geleden voor de zonden van onrechtvaardigen, voor eens en altijd, om u zo bij God te brengen. Naar het lichaam werd hij gedood maar naar de geest tot leven gewekt. Hij is naar de geesten gegaan die gevangenzaten, om dit alles aan hen te verkondigen. Ten tijde van Noach weigerden zij te gehoorzamen, toen God geduldig wachtte en de ark gebouwd werd... Ook aan de doden is het evangelie verkondigd, opdat ook zij, al ondergaan ze, zoals alle mensen het oordeel over hun aardse bestaan', bij God in de geest kunnen leven.' Een nogal duistere passage (zelf de paus vindt dit en volgens Augustinus bevat het geen verwijzing naar een nederdaling ter helle maar heeft het betrekking op de tijdgenoten van Noach.) Andere passage zijn o.a. Mt: 12:40; Ef. 4:8-10; Rom. 10:6-7.

Volgens de katholieke leer daalde Jezus na zijn dood in zijn ziel af naar Sheol, de verblijfplaats van de Vaders. Hij daalde daar niet af zoals de zielen van gewone mensen, maar als Redder, om de rechtvaardigen te bevrijden die vóór Zijn komst op aarde waren gestorven en om hen toe te laten tot de hemel. Hij daalde dus niet af om de verdoemde zielen te bevrijden, ook niet om de hel af te breken, maar om de rechtvaardigen die Hem voorgegaan waren, te bevrijden. Verder werd Jezus' macht, gezag en glorie aan de hele hel bekend gemaakt. Hierbij werden twee doelen bereikt: 'de bevrijding van de rechtvaardigen' door hen de glorie van de hemel te schenken en 'Zijn Macht over dood, duivel en hel te verkondigen.

De betekenis van de 'nederdaling ter helle' is dat God ons niet vergeet, waar we ook zijn. 'Hoe zou ik ooit ontkomen aan uw Geest en waarheen zou ik vluchten, Gij ziet mij overal. Beklim ik de hemel, Gij zijt in de hemel, daal ik af in de aarde, daar vind ik U ook.' (GvL Psalm 139).

¹ Zie ook de parabel 'De rijke man en Lazarus' in *Rondom Johannes*, jrg. 9, nr. 4, zomer 2023.
Foto: Fra Angelico: De afdaling in de hel, 1442.

SV

In: *Rondom Johannes*, jrg. 10, nr. 2, Pasen 2024

Literatuur

- Biesbrouck, W. (2013). Extra Ecclesiam nulla salus, sed extra mundum nulla damnatio. Reappropriating Christ's descent into hell for theology of religious. *Louvain Studies*, 37, 107-132.
www.researchgate.net/publication/291832230
- Buitendag, J. (2009). Descendit ad [in] Inferna: 'A matter of no small moment in bringing about redemption'. *HTS Teologiese/Theological Studies*, 65(1), Art. #273, 8 pages.
- Campbell, D. N. & van Rensburg, F. J. (2008). History of the interpretation of 1 Peter 3:18-22. *Acta Patristica et Byzantina*, 19, 73-96.
- Chatelion Counet, P. (2006). *1 & 2 Petrus/Judas*. Belichting van het Bijbelboek. 's-Hertogenbosch: Katholieke Bijbelstichting.
- D'Costa, G. (2009). The decent into hell as a solution for the problem of the fate of unevangelized non-Christians: Balthasar's Hell, the Limbo of the Fathers and Purgatory. *International Journal of Systematic Theology*, 11(2), 146-171.
- Du Toit, M. (2007). *A study of 1 Peter 3:18 - 4:6. An investigation into the historical background of the doctrine of Christ's descent into Hades*. MA thesis, Department of Ancient Languages, University of Pretoria.
- Emerson, M. Y. (2015). 'He descended to the dead': The burial of Christ and the eschatological character of the atonement. *Southern Baptist Journal of Theology*, 19(1), 115-131.
- Goris, H. J. M. J. (2018). Thomas Aquinas on Christ's descent into hell. In Sarot, M. & van Wieringen, L. H. M. (Eds), *The Apostles' Creed 'He descended into hell'*, pp. 93-114. Leiden: Brill. www.academia.edu

- Griffiths, P. J. (2008). Is there a doctrine of the descent into hell? *Pro Ecclesia*, 17(3), 257-268.
- Grudem, W. (1991). He did not descend into hell: A plea for following Scripture instead of the Apostles' Creed. *Journal of the Evangelical Theological Society*, 34(1), 103-113.
- Hauffe, J. M. (2002). *Interpretation of 1 Peter 3: 18-22*. MA Thesis, Faculty of the Department of Biblical Studies, School of Religion. Liberty University, Virginia.
- Heider, G. C. (2019). What the 'hell' in the Apostles' Creed? *The Cresset (Valparaiso University)*, 83(2), 47-50.
- Hill, P. (2019). *3 Reasons why Christ's descent into hell is good news*. www.academia.edu
- Hyde, D. R. (2007). In defense of the *Descendit*: A confessional response to contemporary critics of Christ's descent into hell. *The Confessional Presbyterian*, 3, 104-117.
- Howsare, R. (2015) *Christ's descent into hell*. Academic paper (28 pages), DeSales University. www.academia.edu
- Katechismus van de Katholieke Kerk (1995). '*Jezus Christus is nedergedaald ter helle, de derde dag verzezen uit de doden*' (pp. 146-148). Brussel: Licap; Utrecht: Rooms-Katholiek Kerkgenootschap.
- Kay, J.F. (2011). He descended into hell. *Word & World*, 31(1), 17-26.
- King, F. J. (2012). "He descended to the dead": Towards a pastoral strategy for making peace with the living dead; 19 pages. *Soma: An International Journal of Theological Discourse and Counter-Discourse* 1, 2-19. www.academia.edu
- Milavec, A. (2021). How the mission of Jesus in Hades expanded during the first three centuries. *Academia Letters*, Article 3824. www.academia.edu
- Paulsen, D. L., Cook, R. D. & Christensen, K. J. (2010). The Harrowing of Hell: Salvation for the dead in early Christianity. *Journal of Book of Mormon Studies*, 19(1), 56-77. <https://scholarsarchive.byu.edu/jbms/vol19/iss1/7>
- Petcu, L. (2016). The Church Fathers on the soteriological significance of our Lord and Saviour Jesus Christ's descent into hell. *International Journal of Scientific Research*, 5(7), 255-256. www.academia.edu
- Pope Benedict XVI (2007). *Easter Vigil. Homily on Holy Saturday, 7 april 2007*. https://www.vatican.va/content/benedict-xvi/en/homilies/2007/documents/hf_ben-xvi_hom_20070407_veglia-pasquale.html
- Pope John Paul II (1989). *He descended into hell*. General audience, 11 January 1989. <https://www.ewtn.com/catholicism/library/he-descended-into-hell-8679>
- Pitstick, A. L. (2007). *Light into darkness: Hans Urs von Balthasar and the Catholic Doctrine of Christ's descent into Hell*. Grand Rapids MI: Eerdmans.
- Rego, S. C. (2019). *Looking for Jesus on Holy Saturday: What happened to Jesus after he died on the cross (and before He rose from the dead)?* MA Thesis, St. Mark's College, UBC Vancouver. www.academia.edu
- Scaer, D.P. (1992). He did descend to hell: In defense of the Apostles' Creed. *Journal of the Evangelical Theological Society*, 35(1), 91-99.
- Scharlemann, M. H. (1956). "He descended into Hell": An interpretation of 1 Peter 3: 18-20. *Concordia Theological Monthly*, 37(2), 81-94.
- Vorner, I. (2019). Book Review 'The Apostles' Creed: He descended into Hell. Ed. M. Sarot & A. van Wieringen. Leiden: Brill, 2018. *Theological Studies*, 80(2), 455-457.
- Whitsett, S. (2020). *Did Christ descend into Hades? 1 Peter 3: 18-20; 4-6*. NT 9332 General Epistles: Dr. Smeal. Academic paper, 14 pages. www.academia.edu